

رباعیات خواجه حافظ شیرازی

(با برگردان انگلیسی)

گردآوری و ویرایش

دکتر بهروز همایون فر

نسخه اول

September 2000

Robaiyyat of Hafez Shirazi

In Persian with English translation

Translated by Henry Wilberforce Clarke (1891)

Compiled and Corrected by

Dr. Behrouz Homayoun Far

far@acm.org

<http://www.enel.ucalgary.ca/People/far>

Preface

The translations appearing in this collection are by Henry Wilberforce Clarke who used the Upjohn's Calcutta version (1791) of Divan of Hafez in 1891. The original Calcutta edition had a number of mistakes and it is verified that some of the poems do not belong to Hafez and are added afterwards. The most reliable edition of Divan is published at Tehran in 1320/1941 under the editorship of Mirza Mohammad Qazvini and Dr Qasem Ghani. This edition has admitted 495 ghazals as unquestionably genuine, beside 3 qasidehs, 2 mathnavis, 34 occasional pieces (muqatta'at) and 42 robais, a total of 573 poems. I have selected those robais that appear in Qazvini and Ghani edition and partially rewritten some of the translations to be more poetic and understandable.

Dr. Behrouz Homayoun Far
2001/10/10
Calgary, Canada

(1)

جز نقش تو در نظر نیامد ما را
جز کوی تو رهگذر نیامد ما را
خواب ارچه خوش آمد همه را در عهدت
حقا که به چشم در نیامد ما را

*Save Thy picture, naught cometh into the vision of ours
Save Thy street, other cometh not the path of ours.
Though to all, sweet cometh sleep, in thy time,
O God! that it cometh not into the eye of ours.*

(2)

بر گیر شراب طرب انگیز و بیا
پنهان ز رقیب سفله بستیز و بیا
مشنو سخن خصم که بنشین و مرو
بشنو ز من این نکته که برخیز و بیا

*Take wine, joy-exciting; and come,
Secretly. With thy mean watcher, strive not; and come.
The adversary's speech, hear not "Sit down; go not."
O idol! me, hear; arise, and come.*

(3)

گفتم که لب، گفت لبم آب حیات
گفتم دهن، گفت زهی حب نبات
گفتم سخن تو، گفت حافظ گفتا
شادی همه لطیفه گویان صلوات

*I spake, saying: "Thy lip?" She said: "My lip the water of life:"
I said: "Thy mouth?" She said: "Excellent, the ball of candy.'
I said: "Thy speech?" She said: "Hafez said;
"Tis the joy of all subtlety-speakers of prayer."*

(4)

ماهی که قدش به سرو می ماند راست
آینه به دست و روی خود می آر است
دستارچه ای پیشکشش کردم گفت
وصلم طلبی زهی خیالی که تو راست

*A moon, whose stature like to the cypress straight,
Mirror in the hand, her face made straight.
When the kerchief I offered. she said:
"Union with me, thou seekest? Excellent, that fancy that is thine!"*

(5)

من باکمر تو در میان کردم دست
پنداشتمش که در میان چیزی هست
پیداست از آن میان چو بر بست کمر
تا من ز کمر چه طرف خواهم بر بست

*My hand, I put within thy girdle,
Within which, I thought something was.
From that waist, what the girdle gained is clear;
From the girdle, let us see what profit I shall gain.*

(6)

هر روز دلم به زیر باری دگر است
در دیده من ز هجر خاری دگر است
من جهد همی کنم قضا می گوید
بیرون ز کفایت تو کاری دگر است

*Daily, my heart beneath another load is;
On account of separation, in my eye another thorn is.
Striving, I kept; Fate keepeth crying out:
"Beyond thy sufficiency another work is.*

(7)

ماه که رخس روشنی خور بگرفت
گرد خط او چشمه کوثر بگرفت
دلها همه در چاه زنندان انداخت
و آنگه سر چاه را به عنبر بگرفت

*My moon whose face the sun's luminosity: took,
Mound her down, the skirt of Kausar took.
In the chin-pit, hearts all cast;
And, then, with amber, the pit-mouth took.*

(8)

امشب ز غمت میان خون خواهم خفت
وز بستر عاقبت برون خواهم خفت
باور نکنی خیال خود را بفرست
تا در نگرد که بی تو چون خواهم خفت

*To-night, through grief for thee, in the midst of blood I shall sleep;
Out from the couch of ease, I shall sleep.
Thou believest not: thy own image, send;
So that it may see how without thee, I shall sleep.*

(9)

نی قصه آن شمع چگل بتوان گفت
نی حال دل سوخته دل بتوان گفت
غم در دل تنگ من از آن است که نیست
یک دوست که با او غم دل بتوان گفت

*Neither the tale of that candle of Chigil can one utter,
Nor the state of the consumed heart can one utter.
In my straitened heart, is grief on that account, that there is not
A friend to whom the heart's grief one can utter.*

(10)

اول به وفا می وصالم درد داد
چون مست شدم جام جفا را سرد داد
پر آب دو دیده و پر از آتش دل
خاک ره او شدم به بادم برداد

*At first, with fidelity the cup of union me, she gave
When intoxicated I became, to me the cup of tyranny she gave.
With the weeping of both eyes, and with the heart full of fire,
The dust of her path, I became, me to the wind she gave.*

(11)

هر دوست که دم زد ز وفا دشمن شد
هر پاکروی که بود تردامن شد
گویند شب آبستن و این است عجب
کاو مرد ندید از چه آبستن شد

*Every friend who boasted of fidelity an enemy became;
Pure of face, every one who was, wet of skirt became.
They say: "Pregnant with the hidden is night." Wonder!
Since man she saw not, pregnant by whom she became?*

(12)

چون غنچه گل قرابه پرداز شود
نرگس به هوای می قدح ساز شود
فارغ دل آن کسی که مانند حباب
هم در سر میخانه سر انداز شود

*As flagon-emptier, the bud of the rose becometh,
In desire of wine, goblet-preparer, the narcissus becometh.
Free of heart is that one, who, like the bubble,
Possessed of desire for wine, house-down caster, becometh.*

(13)

با می به کنار جوی می باید بود
وز غصه کنار مجوی می باید بود
این مدت عمر ما چو گل ده روز است
خندان لب و تاز مروی می باید بود

*With wine on the stream-bank, 'tis proper to be;
And from the grief of the corner-seeker 'tis proper to be.
Since our precious life is tan days,
Smiling of tip, fresh of face, 'tis proper to be.*

(14)

از چرخ به هر گونه همی دار امید
وز گردش روزگار می لرز چو بید
گفتی که پس از سیاه رنگی نبود
پس موی سیاه من چرا گشت سفید

*In every way, hope of the sky keep holding;
Of time's revolution, tremble like the willow;
Thou spakest, saying: "After black, is no color:"
Then, my black hair wherefore white became?*

(15)

ایام شباب است شراب اولیتر
با سبز خطان باده ناب اولیتر
عالم همه سر به سر رباطیست خراب
در جای خراب هم خراب اولیتر

*'Tis the season of youth, wine best;
Every grief-stricken one completely intoxicated, best.
All, end to end, ruined and waste, is the world;
In the place of ruin, ruined, best.*

(16)

خوبان جهان صید توان کرد به زر
خوش خوش بر از ایشان بتوان خورد به زر
نرگس که کله دار جهان است ببین
کاو نیز چگونه سر درآورد به زر

*Prey of the world's lovely ones, one can make with gold;
On account of them happily, happily, one enjoy with gold.
The narcissus, that is crown-possessor of the world, behold,
How it also lowereth its head with gold.*

(17)

عشق رخ یار بر من زار مگیر
بر خسته دلان رند خمار مگیر
صوفی چو تو رسم رهروان می‌دانی
بر مردم رند نکته بسیار مگیر

*Against me, love for the beloved's face plaint take not
Against those shattered of heart, censure altogether, take not.
Sufi! since the way of the way-farers, thou knowest,
Against the man-profligate, much carping take not.*

(18)

مردی ز کننده در خیبر پرس
اسرار کرم ز خواجه قنبر پرس
گر طالب فیض حق به صدقی حافظ
سر چشمه آن ز ساقی کوثر پرس

*From the door-plucker of Khaibar, manliness ask:
From Kumbra's Khwaja, the mysteries of liberality, ask.
Hafez! if, in sincerity, thirsty for God's grace, thou be,
From the Saki of Kausar, its fountain ask.*

(19)

چشم تو که سحر بابل است استادش
یا رب که فسونها برواد از یادش
آن گوش که حلقه کرد در گوش جمال
آویزه در ز نظم حافظ بادش

*Thy eye, whose teacher is the sorcery of Babil;
O God! that, from its mind, the sorcery departeth not.
That tress, that be-ringed beauty,
Of the pearl of Hafez's verse, its attachment be!*

(20)

لب باز مگیر یک زمان از لب جام
تا بستانی کام جهان از لب جام
در جام جهان چو تلخ و شیرین به هم است
این از لب یار خواه و آن از لب جام

*A moment take not thy lip back from the lip of the cup;
So that the world's desire thou mayst take from the lip of the cup.
Since, in the world's cup, together are the bitter and the sweet,
Desire this from the lip of the Beloved; that from the lip of the cup.*

(21)

ای دوست دل از جفای دشمن درکش
با روی نکو شراب روشن درکش
با اهل هنر گوی گریبان بگشای
وز نااهلان تمام دامن درکش

*O friend! from violence to the enemy, thy heart withdraw;
With good mien, the luminous wine, in draw.
To the man of skill, the button of thy collar, loose;
And, wholly, from those of no worth, thy skirt, withdraw.*

(22)

ای سایه سنبلیت سمن پرورده
یاقوت لببت در عدن پرورده
همچون لب خود مدام جان می پرور
زان راح که روحیست به تن پرورده

*O thou, the shadow hyacinth-tress the jessamine, cherished!
The ruby of whose lip 'Adan's pearl, cherished!
As thy lip, ever the soul, wine cherished
With that wine, which is spiritual, thy body cherished.*

(23)

در آرزوی بوس و کنارت مردم
وز حسرت لعل آبدارت مردم
قصه نکنم دراز کوتاه کنم
باز آ باز آ کز انتظارت مردم

*In desire for thy kiss and embrace, I die.
In grief for thy glistening ruby, I die.
Long, the tale, wherefore do I make? Short, I will make;
Come back! for again in expectation for thee, I die.*

(24)

عمری ز پی مراد ضایع دارم
وز دور فلک چیست که نافع دارم
با هر که بگفتم که تو را دوست شدم
شد دشمن من وه که چه طالع دارم

*A long life in pursuit of desire, lost I have;
And from the sky's revolution, what is it that profitable I have?
To whomsoever, I spake saying: "Thy friend, I was;"
Became my enemy. Alas! what star, I have.*

(25)

من حاصل عمر خود ندارم جز غم
در عشق ز نیک و بد ندارم جز غم
یک همدم باوفا ندیدم جز درد
یک مونس نامزد ندارم جز غم

*The outcome of my life, naught have I save grief.
In love, of good and of bad, naught have I save grief.
Not a moment have I a fellow-breather, one concordant;
One named consoler, not have I save grief.*

(26)

چون باده ز غم چه بایدت جوشیدن
با لشگر غم چه بایدت کوشیدن
سبز است لب ساغر از او دور مدار
می بر لب سبزه خوش بود نوشیدن

*Like wine, on account of grief, why is it necessary to foam?
With grief's army why is it necessary to strive?
Fresh, is thy lip; from it, the goblet keep not far;
On the fresh lip, pleasant is wine to drink.*

(27)

ای شرمزده غنچه مستور از تو
حیران و خجل نرگس مخمور از تو
گل با تو برابری کجا یارد کرد
کاو نور ز مه دارد و مه نور از تو

*O thou! the veiled rose-bud, shame-stricken by thee;
The intoxicated narcissus, astonished and abashed by thee.
Equality with thee, the rose how can make?
For, it hath light from the moon; and the mouth, light by thee.*

(28)

چشمت که فسون و رنگ می بازد از او
افسوس که تیر جنگ می بارد از او
بس زود ملول گشتی از همنفسان
آه از دل تو که سنگ می بارد از او

*Whose eye! sorcery and deceit keep raining from it;
Ho! the sword of battle keepeth raining from it.
Vexed with friends, too quickly thou becamest;
Alas thy heart! for stone keepeth raining from it.*

(29)

گفتی که تو را شوم مدار اندیشه
دل خوش کن و بر صبر گمار اندیشه
کو صبر و چه دل، کنجه دلش می خوانند
یک قطره خون است و هزار اندیشه

*Thou spakest saying: "Thine, I am; have no care;
The heart, joyous make; to patience, consing thy care.
Patience, where? The heart, what? That which heart, thou callest
Is a drop of blood, and many a care.*

(30)

با شاهد شوخ سنگ و با بربط و نی
کنجی و فراغتی و یک شیشه می
چون گرم شود ز باده ما را رگ و پی
منت نبریم یک جو از حاتم طی

*With the mistress, saucy and amorous; and with the minstrel and the reed,
A quiet corner, a little leisure, and a bottle of wine.
When warm with wine became our vein and tendon,
To a barley-corn, favor I take not Hatim Tai.*

(31)

قسام بهشت و دوزخ آن عقده گشای
ما را نگذارد که در آیم ز پای
تا کی بود این گرگ ربایی، بنمای
سرپنجه دشمن افکن ای شیر خدای

*The awarder of paradise and of hell; and knot-looser
Us, abandoneth not lest from our feet we fall.
This wolf-snatching, how long proceedeth? Display
Thy grasp, enemy-overthrowing O lion of God!*

(32)

ای کاش که بخت سازگاری کردی
با جور زمانه یار یاری کردی
از دست جوانی ام چو بر بود عنان
پیری چو رکاب پایداری کردی

*O would that concordance, fortune had made
Or again, aid, time's revolution had made.
When from the hand, the rein of my youth, it snatched,
Footedness like the stirrup, old age had mad.*

(33)

سیلاب گرفت گرد ویرانه عمر
و آغاز پری نهاد پیمانہ عمر
بیدار شو ای خواجه که خوش خوش بکشد
حمل زمانه رخت از خانه عمر

*Took the torrent of death the ruined house of life
Established the beginning of the fullness of the cup of life.
O Khwaja! watchful be. For, soon, draweth
Time's porter the chattels from the house of life.*

(34)

ای باد حدیث من نهانش می گو
سر دل من به صد زبانش می گو
می گو نه بدانسان که ملالش گیرد
می گو سخنی و در میانش می گو

*O breeze! my tale secretly tell her;
The burning of my heart, with a hundred tongues, tell her.
In that way speak not that reproach should seize her;
A word say; and in the midst tell her.*

(35)

گر همچو من افتاده این دام شوی
ای بس که خراب باده و جام شوی
ما عاشق و رند و مست و عالم سوزیم
با ما منشین اگر نه بدنام شوی

*If, like me, a fallen one of this snare thou become,
O often intoxicated of wine and of the cup, thou wilt be.
Intoxicated, ruined, and profligate, world-consuming, we are;
With us, sit not; if not, ill of name thou wilt be.*

(36)

چون جامه ز تن برکشد آن مشکین خال
ماهی که نظیر خود ندارد به جمال
در سینه دلش ز نازکی بتوان دید
ماننده سنگ خاره در آب زلال

*When the garment off from the body that musky mole draweth,
A moon that, in beauty, hath not her equal,
In the chest, by reason of its transparency one see the heart,
Like the hard stone in limpid water.*

(37)

یا کار بکام دل مجروح شود
یا ملک تتم بی ملک روح شود
امید من آنست به درگاه خدا
کابواب سعادت همه مفتوح شود

*Till, to the desire of my wounded heart, its work shall be;
Till, without the King, the soul, the country of my body shall be;
From God's court, my hope is this
That, all opened, the gates of happiness may be.*

(38)

آواز پر مرغ طرب می شنوم
یا نفحه گلزار ادب می شنوم
یا باد حدیثی ز لبش می گوید
القصه روایتی عجب می شنوم

*The beating of the pinion of the bird of joy, I hear;
Or, the perfume of the rose-bed of wish, I perceive:
Or, the tale from his lips, the breeze uttereth;
In short, a wonderful tale, I hear.*

(39)

شیرین دهنان عهد به پایان نبرند
صاحب نظران ز عاشقی جان نبرند
معشوقه چو بر مراد و رای تو بود
نام تو میان عشق بازان نبرند

*The covenant to the end, those sweet of mouth take not;
The soul from the state of being a lover, those possessed of vision take not.
When to thy wish and desire, the mistress is,
Among lovers, thy name they take not.*

(40)

یاران چو به هم دست در آغوش کنید
این گردش چرخ را فراموش کنید
چون دور بمن رسد نباشم بر جای
بر یاد من این دور مرا نوش کنید

*Friends! when hand together embrace ye.
This revolution of the sphere forget ye.
When, to me, the turn reacheth; in my place, I remain not.
In recollection of me, that remaining time, drink ye.*

(41)

راه طلبت ز خار غم ها دارد
کو راهروی که این قدمها دارد
دانی که که روشناس عشق است آن کو
بر چهره جان چراغ شبها دارد

*The thorn of grief, the path to Thee hath;
Where, a way-farer these feet hath?
Thou knowest who is the recognizer of love? That one who
On the soul's face, the lamp of breathings hath.*

(42)

آن باده دیرینه دهقان پرورد
در ده که طراز عمر نو خواهم کرد
مستم کن و بی خبر ز احوال جهان
تا سرّ جهان بگویمت ای سره مرد

*Of that old wine, villager-prepared,
Give; for, life's decoration, anew I will make.
Me, intoxicated; and void of news of the world's state, make;
So that the world's mystery, I may utter O faultless man!*

The End